

ÇAĞDAŞ SOSYAL BİLGİLER ANLAYIŞI IŞIĞINDA YENİ SOSYAL BİLGİLER PROGRAMININ DEĞERLENDİRİLMESİ*

Yard. Doç. Dr. Ahmet DOĞANAY
Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Eğitim Bilimleri Bölümü
adoganay@cu.edu.tr

ÖZET

Sosyal bilgiler insanları ve çevreleriyle etkileşimini zaman ve yer boyutunda inceleyen önemli bir ilköğretim dersidir. Milli Eğitim Bakanlığı 2004 yılında yapılandırmacı bir eğitim anlayışı çerçevesinde tüm ilköğretim programlarını geliştirmiştir. Bu çalışmada, bu anlayışla hazırlanan sosyal bilgiler öğretim programı tasarımı çağdaş sosyal bilgiler anlayışı bağlamında değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla öncelikle ilgili alan yazın taranarak, çağdaş sosyal bilgiler anlayışı ortaya konmuş ve sosyal bilgiler eğitim programlarının evrensel standartları belirlenmeye çalışılmıştır. Daha sonra, Talim ve Terbiye Kurulunca kabul edilen sosyal bilgiler öğretim programı bu standartlar ölçüt olarak kullanılarak değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirme sonunda, Türkiye’de benimsenen sosyal bilgiler anlayışının, özellikle Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyinin (NCSS) benimsediği anlayışla paralellik gösterdiği görülmüştür. Yazılı bir belge olarak programın temel öğeleri çerçevesinde yapılan değerlendirmede ise, yine genel hatlarıyla çağdaş anlayışı yansıttığı ancak öğeler arasındaki dinamik ilişkiler ve sistematik açısından bazı sorunların bulunduğu görülmektedir.

Anahtar kavramlar: Sosyal bilgiler programı, yapılandırmacılık, program değerlendirme

ABSTRACT

Social studies is an important elementary education course which studies people as social beings as they have existed and interacted with each other and the environment in time and place. In a national educational project, Ministry of National Education (MNE) developed all elementary school courses with a constructivist view in 2004. In this paper, social studies curriculum which was developed with this approach was evaluated in terms of contemporary social studies curriculum trends. With this aim in mind first, contemporary social studies trends and universal curriculum standards are determined by investigating the literature. After that, social studies curriculum that was approved by the Education and Training Committee of MNE was evaluated by using the universal curriculum standards and trends as criterion. The evaluation results indicated that in general Turkish social studies curriculum was in accordance with the

* 8-10 Mart 2007 tarihinde Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesinde düzenlenen I. Uluslararası Katılımlı Bilim Çalıştayında panel bildirisi olarak sunulmuştur.

main principles and standards of National Council for the Social Studies (NCSS). Detailed investigation in the main dimension of the curriculum showed that although it reflects contemporary curriculum trends in social studies, there seems some problems in the dynamic connections among the components of the curriculum.

Key words: Social studies curriculum, constructivism, curriculum evaluation

Giriş

İnsanın toplumsal ve fiziksel çevresiyle etkileşimini zaman süreci içinde ele alan sosyal bilgiler, ilköğretim programı içinde önemli bir yere sahiptir. Demokratik sürece aktif katılıma odaklı bir vatandaşlık anlayışını temel amaç olarak hedefleyen sosyal bilgiler, çocuğun toplumsallaşmasına önemli katkılar yapar. Ancak kendisinden beklenen bu katkıları yerine getirebilmesi için sosyal bilgiler eğitim programının çağdaş sosyal bilgiler anlayışı doğrultusunda hazırlanması ve geliştirilmesi gerekir. İki bin dört yılında, dünyadaki eğitim sistemlerini etkisi altına alan yapılandırmacı anlayış doğrultusunda Türkiye’de de ilk önce ilköğretim, daha sonra da orta eğitim programları geliştirilmiştir. Bu çalışmada, hazırlanan ilköğretim sosyal bilgiler öğretim programının yazılı bir belge olarak çağdaş sosyal bilgiler anlayışını ne derece yansıttığı sorusu yanıtlanmaya çalışılacaktır. Bu amaçla önce çağdaş sosyal bilgiler anlayışı ortaya konulmaya çalışılmış; daha sonra da eğitim programının dört temel ögesi ve programla ilgili destek hizmetleri açısından 2005 yılına uygulamaya konulan sosyal bilgiler öğretim programı değerlendirilmiştir.

Değişen Sosyal Bilgiler Kavramı

Sosyal bilgiler bir kavram olarak ilk defa 19. yy başlarında Amerika Birleşik Devletleri’nde ortaya çıkmıştır. O yıllarda ABD’de sosyal sözcüğü popüler sözcüklerden biriydi ve hemen hemen birçok reformun başında bir sıfat olarak bulunmaktaydı. Örneğin sosyal gelişme, sosyal verimlilik, sosyal gerçek,, sosyal araştırmalar, sosyal kontrol, sosyal eğitim vb. (Hertzberg, 1981).

On sekizinci yüzyıl sonlarında reformist eğitimciler, yeni gelişmeye başlayan şehirleşmiş bir endüstri dönemi için, yeni bir eğitim programı geliştirmeye koyuldular. Bu gelişmelerin önemli nedenlerinden biri de, dünyanın çeşitli bölgelerinden göç ederek gelen göçmenlerin Amerikanlaştırılması için gerekli bir ortam sağlanmasıydı. Okul programlarında bulunan tarih dersi güncel olaylar ve sorunlardan kopuk, geçmişle ilgili bilgilerin kronolojik olarak sunulmasını sağlıyordu. 1916’da Ulusal Eğitim Birliği tarafından *Orta Öğretimde Sosyal Bilgiler* raporunun yayınlanmasından sonra sosyal bilgiler terimi sıklıkla kullanılır olmuştur. İlerlemeci felsefi akımın önde gelen temsilcilerinden John Dewey ve James Harvey Robinson’un düşüncelerinden oldukça etkilenen sosyal bilgiler kavramı, demokratik bir toplum için vatandaşlık eğitimi işlevini üstlenmiştir (Louisiana Council for the Social Studies, 1993).

Sosyal bilgiler akımının önde gelen liderlerinden biri olan Edgar B. Wesley 1937 yılında sosyal bilgileri “sosyal bilimlerin pedagojik amaçlarla basitleştirilmiş şekli” olarak tanımlamıştır (Aktaran Hertzberg 1981, s. 1). Wesley’in tanımındaki pedagojik amaçlar, toplum ve öğrencilerin gereksinimlerine dikkati çekmiştir. Basitleştirilen sosyal bilimler arasında tarih her zaman yerini korurken, siyaset bilimi, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji ve psikoloji farklı zamanlarda programda yerlerini almışlardır. Her ne kadar Wesley’in tanımı sosyal bilgilere disiplinler bir yaklaşımı ifade etse de, pedagojik amaçlar bu bilgilerin toplum ve öğrenci gereksinimleriyle bütünleştirilmesini sağlamıştır.

Daha sonraları sosyal bilgiler, disiplinler bir anlayıştan disiplinler arası bir anlayışa doğru kaymıştır. Etkin vatandaşlık amacıyla tüm sosyal bilimlerden seçilen bilgiler birleştirilerek bir program oluşturulmuştur. Bu programda sosyal bilim dallarının sınırları kaldırılmış ve bütüncül bir program anlayışı benimsenmiştir. Bu anlayışı, önemli sosyal bilgiler eğitimcileri arasında yer alan Barr, Barth ve Shermis’in tanımlarında görmek mümkündür. Barr, Barth ve Shermis’e (1977, s. 69) göre sosyal bilgiler, “ vatandaşlık eğitimi amacıyla insan ilişkileriyle ilgili bilgi ve deneyimlerin birleştirilmesidir”. Bu anlayışa göre sosyal bilimlerin her biri kendine özgü doğası içinde bilimsel yöntemi kullanarak bilgi üretir. Bu bilgiler toplumun ve öğrencilerin sorunlarından ziyade, alana özgü özel sorunlara odaklanmıştır ve sayıca çok fazladır. Bunları sosyal bilimlerin ürettiği şekliyle öğrencilere sunmak yararsızdır. Barr, Barth ve Shermis (1977) bu yaklaşımı şu şekilde eleştirmişlerdir. Eğer sosyal bilgiler sosyal bilim dallarındaki bilim adamlarının söyledikleriye, o gayri meşru şizofrenik bir cocuktur.

Sosyal bilgiler kavramında farklı bir anlayış, 1960’larda ortaya çıkan yeni sosyal bilgiler anlayışıdır. Bu anlayışta sosyal bilgiler sosyal bilimlerle aynı anlamda kullanılmıştır. Temel varsayım, sosyal bilim dallarının temel kavramlarının ve bilgi üretme yönteminin kazanılmasının daha yararlı olacağıdır. Bu anlayış aslında, sosyal bilgiler kavramı oluşmadan önceki disiplinler yaklaşımının yeni bir versiyonudur. Temel fark, yeni sosyal bilgiler anlayışında araştırma-inceleme sürecine önem verilmesidir.

Günümüzde hem disiplinler arası hem de sosyal bilimler yaklaşımının farklı şekillerde yer aldığı görülmektedir. Etkin vatandaşlık için disiplinler arası sosyal bilgiler anlayışının savunucularından Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS) sosyal bilgiler şu şekilde tanımlamıştır.

Sosyal Bilgiler, vatandaşlık yeterlikleri kazandırmak için sanat, edebiyat ve sosyal bilimlerin disiplinler arası bir yaklaşımla birleştirilmesinden oluşan bir çalışma alanıdır. Okul programı içinde Sosyal Bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyasal bilimler, psikoloji, din, sosyoloji ve sanat, edebiyat, matematik ve doğa bilimlerinden uygun ve ilgili içeriklerden süzülen sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma alanı sağlar. Sosyal Bilgilerin temel amacı, birbirlerine bağımlı, global bir dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumun vatandaşları olarak kamu yararına bilgiye

dayalı, mantıklı kararlar verebilme yeteneği geliştirmek için genç insanlara yardımcı olmaktır (NCSS, 1993, s.3).

Bazı sosyal bilgiler tanımlarında ise amaçtan çok içerik dikkate alınmıştır. Örneğin Batı Avustralya Eğitim Bakanlığı sosyal bilgileri şu şekilde tanımlamıştır. Sosyal bilgiler toplumsal varlıklar olarak insanların zaman ve yer boyutunda birbirleriyle ve çevreleriyle etkileşimini konu alan bir çalışma alanıdır (Aktaran Moroz ve Reynolds, 2000).

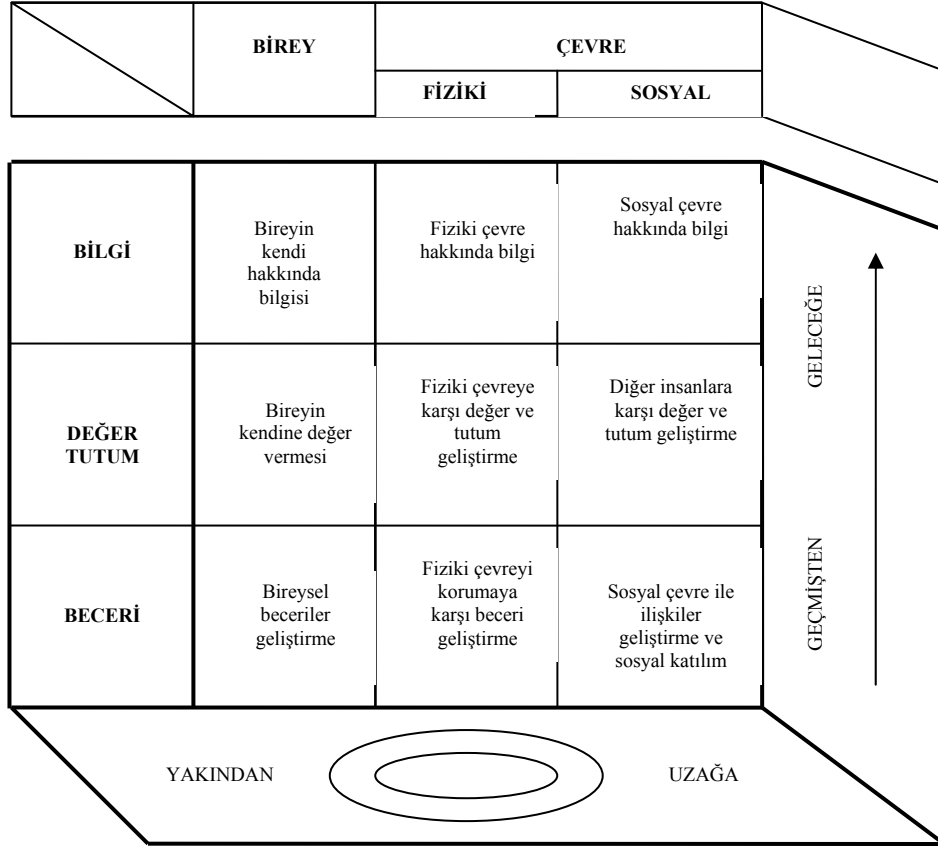
Bugün sosyal bilgilerin, üzerinde herkesin anlaştığı ortak bir tanımı yoktur. Ancak, tanımların ortak noktalarını incelediğimizde şu noktalar ortaya çıkmaktadır.

- Sosyal bilgilerin temel amacı vatandaşlık eğitimidir.
- Vatandaşlık eğitimi dört önemli ve zorunlu boyutu kapsamaktadır. Bunlar bilgi, bilgi işleme becerileri, demokratik değer ve inançlar ve sosyal katılım becerileridir.
- Sosyal bilgilerin bilgi temelini sosyal bilimler ve insanla ilgili tüm bilgiler oluşturmaktadır. Bu bilgiler insanların tarihsel boyutta diğer insanlarla ve çevreleriyle etkileşimlerinin bilgisidir.

Bu ortak özellikleri göz önüne alarak sosyal bilgileri aşağıda Şekil 1’de görüldüğü gibi şematize etmek olasıdır (Doğanay, 2004).

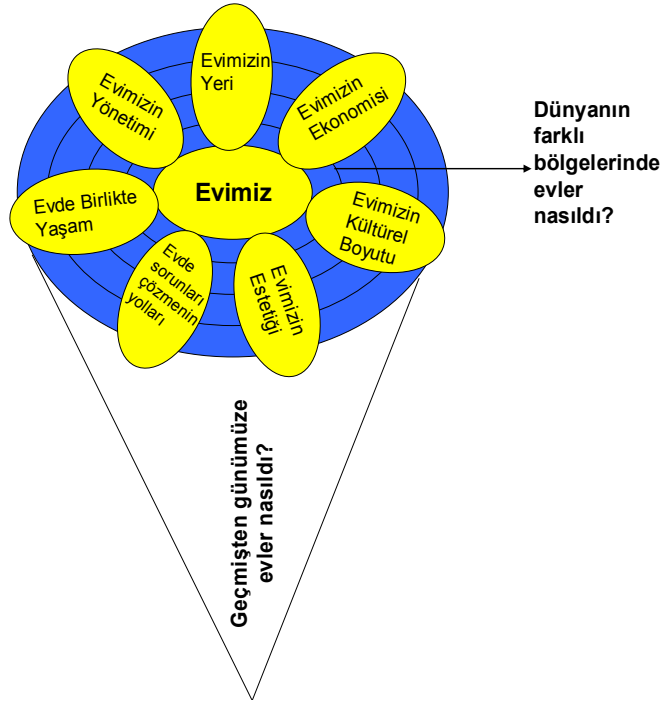
Şekil 1’de görüldüğü gibi bilgi, değer-tutum ve beceriler, eğitim aracılığıyla kazandırılacak genel özellikleri kapsamaktadır. İçerik boyutunda belirtilen birey, fiziki ve sosyal çevre ise bu özelliklerin bağlamını ifade etmektedir. Eğitim aracılığıyla kazandırılacak genel özellikler ve içerik alanlarının kesiştiği gözenekler sosyal bilgilerin amaç ve içeriğini oluşturmaktadır. Matriksin alt ve yanına eklenen iki boyut ise, bu amaç ve konuların hangi perspektiflerle ele alındığını göstermektedir. Bu perspektiflerden biri yakında uzağa, diğeri ise geçmişten geleceğe boyutlarıdır. Ancak, yakından uzağa perspektifi, sosyal bilgiler programının oluşturulmasında sınıf düzeylerine göre geleneksel olarak benimsenen genişletilmiş çevre yaklaşımını yansıtmamaktadır.

Yakından uzağa perspektifinin amacı seçilen bir konu ya da temanın, dünyanın farklı bölgelerinde nasıl olduğunun gösterilmesidir. Örneğin ev temasını ele alalım. Dünyanın farklı bölgelerinde insanlar nasıl evlerde yaşamaktadırlar?

Şekil 1. Sosyal Bilgilerde İçerik Ve Kazandırılacak Temel Niteliklerin Etkileşimi

Buna geçmiş boyutunu da eklediğimizde soru şu şekle dönüşmektedir. Geçmişten günümüze insanlar farklı bölgelerde barınmak için nasıl evler yapmışlardır? Gelecekte bu evler nasıl olabilir? Bu iki perspektifin etkileşimi aşağıda Şekil 2’de gösterilmiştir.

Şekil 2. Sosyal Bilgilerde Disiplinler Arası Yaklaşımın Zaman Ve Yer Perspektifiyle Etkileşimi: Evimiz Teması Örneği

Yeni Sosyal Bilgiler Programında Sosyal Bilgilere Kavramsal Bakışın Değerlendirilmesi

Milli Eğitim Bakanlığınca 2005 yılında uygulamaya konulan yeni sosyal bilgiler programında sosyal bilgiler şu şekilde tanımlanmıştır:

Sosyal bilgiler, bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi, ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersi (Kıroğlu, 2006, s. 620).

Tanımda görüldüğü gibi sosyal bilgilerin amacı “bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirme” olarak belirtilmiştir. Toplumsal var oluş insana sosyal bir varlık olarak odaklanırken, vatandaşlık daha çok politik bir varlık olarak odaklanmaktadır. Sosyal bilgilerin içerik alanı olarak tanımda yalnızca sosyal bilimler belirtilmiş, sanat, edebiyat vb. insanla ilgili diğer tüm bilgiler vurgulanmamıştır. Programın etkinlikler kısmında, sosyal bilimler dışında farklı bilgi kaynaklarından da yararlanılmasına karşın, tanımda sadece sosyal bilimler vurgulanmıştır. Tanımdan içeriğin düzenlenmesinde disiplinler arası tematik bir yaklaşımın benimsendiği görülmektedir. Bu boyutuyla tanım, çağdaş sosyal bilgiler anlayışıyla temelde tutarlı görülmektedir. Tanımda vurgulanan insanların zaman ve yer boyutunda kendileriyle ve çevreleriyle etkileşiminin incelenmesi, yukarıda Şekil 2’de belirtilen iki temel perspektifi yansıtmaktadır.

Bir programa kavramsal olarak nasıl yaklaşıldığı önemli olmakla birlikte, bu yaklaşımın program tasarımına nasıl yansıdığı ve elbette tasarlanan programın uygulamada nasıl işlediği daha da önemlidir. Yeni sosyal bilgiler programını bir program tasarımı olarak değerlendirmeden önce, bu değerlendirmenin ölçütlerini oluşturacak çağdaş sosyal bilgiler program standartlarını incelemek yararlı olacaktır.

Çağdaş Sosyal Bilgiler Eğitim Programı Standartları

Burada ilgili literatür taranarak, çağdaş sosyal bilgiler kavramıyla tutarlı sosyal bilgiler eğitim programının standartları belirtilmeye çalışılacaktır. Bu standartlar eğitim programının temel öğeleri çerçevesinde ele alınacaktır.

Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS) 1994 yılında sosyal bilgiler için eğitim programı standartları belirlemiştir. Bu standartlar dünyadaki sosyal bilgiler programlarını en çok etkileyen kaynaklardan biri olmuştur. Hem Amerika Birleşik Devletleri’ndeki birçok eyalet, hem de ABD dışında birçok ülkede sosyal bilgiler programları bu standartlar çerçevesinde yeniden gözden geçirilerek geliştirilmiştir.

Sosyal bilgiler standartları üç ana bölümden oluşmaktadır. Bunlar 10 adet tematik standart, her bir standart için performans beklentileri ve bunları gerçekleştirmek için öğrenme etkinlikleri. Belirlenen tematik standartlar sosyal bilgilerin kapsamını oluşturmakta ve programda amaç oluşturma ve içerik seçme ve düzenleme çalışmalarına kılavuzluk etmektedir. Belirlenen 10 tematik standart şunlardır.

- Kültür
- Zaman- süreklilik ve değişim
- İnsanlar- yerler ve çevre
- Bireysel gelişim ve kimlik
- Bireyler- gruplar ve kurumlar
- Güç otorite ve yönetim
- Üretim- tüketim ve dağıtım
- Bilim- teknoloji ve toplum
- Küresel bağlar
- Vatandaşlık idealleri ve uygulamaları.

Bu standartların iki temel özelliği birbiriyle iç içe olması ve insanla ilgili tüm bilgi kaynaklarını kapsamasıdır. Örneğin kültürü anlamak için, kültürün zaman içindeki süreklilik ve değişimini, insanların çevreleriyle etkileşimini ve vatandaşlık ideal ve uygulamalarını anlaması gerekir.

Daha sonra, her bir standartla ilgili üç farklı düzeyde (başlangıç, orta ve ileri) performans göstergeleri belirlenmiştir. Örneğin ilk sınıflarda kültürle ilgili bir performans göstergesi şu şekilde belirtilmiştir. “Sosyal bilgiler programı, öğrencilerin farklı kültürlerdeki insanların fiziki ve sosyal çevreleriyle etkileşim biçimlerini karşılaştırabilmeleri için kültür ve kültürel farklılık konularında öğrenme yaşantıları içermelidir” (Parker ve Jarolimek, 2005, s. 7).

Bu performans göstergelerinin gerçekleştirilmesi, öğrencilere yukarıda belirtilen tematik standartlarla ilgili bilgi, beceri ve değer-tutum boyutlarında öğrenme yaşantılarının sunulmasına bağlıdır. **Bilgi, beceri ve değerler etkin vatandaşlık için gerekli temel kaynağı oluşturmaktadır. Öğrenciler sosyal bilgiler aracılığıyla kazandıkları bu bilgi, beceri ve değerleri birleştirerek, etkin eylemsel vatandaşlık için kullanmalıdırlar.** Sosyal bilgiler programının amaç ve içerik boyutunu oluşturan bu bilgi, beceri ve değer-tutumlarla tematik standartların etkileşimi aşağıda Şekil 3’te görülmektedir.

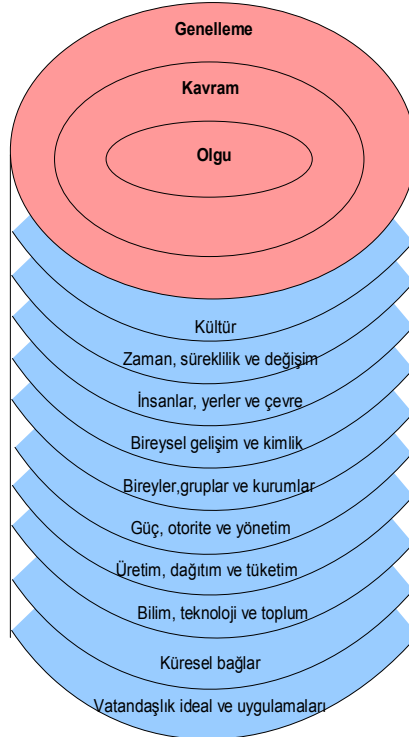

Şekil 3. Sosyal Bilgilerin Bilgi Temeli Ve Öğelerinin Etkileşimi

Sosyal bilgiler programında bilgiler her bir tematik standartla ilgili olarak ayrı ayrı verilmek yerine, bütünleştirilmiş bir şekilde sunulur. Programda bilgi olgu, kavram ve genellemeler olarak organize edilir. Amaç öğrencilerin önceden sahip oldukları entelektüel, estetik ve duygusal yapılarıyla yeni bilgi, deneyim, ilişki ve duygularını birleştirilerek, onlardan anlam çıkarmalarını sağlamaktır. Bu anlam, olgusal bilgilerin

tek tek öğrenilmesiyle değil, onlar arasında ilişkiler kurularak, daha anlamlı ve büyük düşüncelerin oluşturulmasıyla oluşur. Aşağıda Şekil 4'te sosyal bilgiler programının içerik boyutunun nasıl organize edilmesi gerektiği bir şekilde gösterilmiştir.

Şekil 4. Sosyal Bilgilerin Bilgi Temelinin Bilginin Boyutlarıyla Etkileşimi

Son yıllarda bu temel çerçeve içinde sosyal bilgiler programlarının hem amaç hem de içerik boyutlarında bazı yeni perspektiflerin yer aldığı görülmektedir. Bu perspektifler programda vurgulanacak önemli süreçleri göstermektedir. Bunlar aşağıda liste olarak belirtilmiştir:

- Geçmiş-bugün-gelecek boyutu
- Küresel duyarlılık
- Yerel-bölgesel-ulusal- evrensel dengesi
- Bilgi-değer-beceri dengesi
- Çoğulculuk: Farklılıkların uyumu
- Güncel olayların ele alınması
- Tartışmalı konuların ele alınması

- Konuların derinliğine incelenmesi
- Üst düzey düşünme becerilerine odaklanma
- Toplumsal katılım: Topluma hizmet yoluyla öğrenme
- İnsan haklarına vurgu
- Barış eğitimi ve çatışmaların çözümü (NCSS, 1994; Alberta, Canada social studies curriculum, 2005; Social Studies in the New Zealand Curriculum, 1997; History-social science framework for Californis Public Schools, 2005).

Tüm alanlarda olduğu gibi sosyal bilgilerin öğrenme-öğretme sürecinde de yapılandırmacılık anlayışının gündemde olduğu görülmektedir. NCSS (1992) öğrencilerin etkin vatandaşlık için bilgiyi yapılandırarak anlamlandırılmalarının ve bu bilgileri değer, ve becerilerle birlikte eyleme dönüştürebilmelerinin önemli olduğunu belirtmektedir. NCSS sosyal bilgilerde etkili öğrenme-öğretme süreci için beş temel ilke benimsemiştir. Bu ilkeler şunlardır:

Sosyal bilgilerde öğrenme-öğretme anlamlı olduğunda etkilidir. Anlamlı öğrenme-öğretme aşağıdaki durumlar gerçekleştirildiğinde oluşur.

- Öğrenciler hem okul içinde hem de okul dışında kendileri için yararlı bilgi, beceri ve değer-tutumlardan oluşan bilgi ağını öğrendiklerinde.
- Öğretim, uygun konularda önemli fikirlerin gelişimini derinliğine vurguladığında ve öğretim bu fikirlerin anlaşılması, kabullenilmesi ve yaşama uygulanmasına odaklandığında .
- Konunun önemi ve anlamlılığı, onların öğrencilere nasıl sunulduğu ve kazanılması için ne tür etkinlikler gerektiği vurgulanarak sağlandığında.
- Sınıf etkileşimi, birçok konunun yüzeysel ele alınması yerine, daha az sayıdaki konunun derinliğine incelenmesine odaklandığında.
- Anlamlı öğrenme etkinlikleri ve değerlendirme stratejileri, öğrencilerin öğrendikleri konularda geçen önemli fikirlerin dikkatlerinin çekilmesine odaklandığında.
- Öğretmen öğretimin planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesinde hep yansıtıcı düşündüğünde.

Sosyal bilgilerde öğrenme-öğretme bütünleştirici olduğunda etkilidir. Bütünleştirme aşağıdaki durumlar gerçekleştirildiğinde oluşur.

- Sosyal bilgiler konuları disiplinler arası yaklaşımla öğretildiğinde.
- Konular zaman ve yeri karşılıklı kestiğinde.
- Öğretim, bilgi, beceri ve değer-tutumların yaşama uygulanmasını birleştirdiğinde.
- Öğretimde teknolojinin etkili kullanımını gerçekleştirdiğinde

• Sosyal bilgiler konuları diğer derslerin konularıyla ilişkilendirildiğinde.

Sosyal bilgilerde öğrenme-öğretme değer temelli olduğunda etkilidir. Değerleri temele alan öğrenme-öğretme aşağıdaki durumlar gerçekleştirildiğinde oluşur.

- Sosyal bilgiler öğretmenleri, konuların etik boyutlarını öğrencilerin dikkate almalarını ve onlara tartışmalı konuları da sunmaya çalışmalıdır.
- Öğrenciler olası sosyal politikalar konusunda bilgilendirilmeli, onlar hakkında eleştirel düşünceleri sağlamalı ve ilgili sosyal konular hakkında kararlar verebilmeleri özendirilmelidir.
- Kişisel ya da politik görüşlerin direk sunulması yerine, öğretmenler, öğrencilerin: a) bir konu ile ilgili ikilemlerden, karmaşıklıklardan ve değerlerden haberdar olmalarına, b) Olası bir harekette, konunun farklı birey ya da gruplara olan maliyet ve yararlarını düşünebilmelerine, c) Temel demokratik sosyal ve politik değerlerle tutarlı, akıl yürütmeye dayalı görüşler oluşturabilmelerine fırsatlar tanınmalıdır.
- Öğretmen, farklı (karşıt) görüşlerin bilinmesini, mantıklı ve bilgiye dayalı oluşturulan görüşlere saygı duyulmasını, kültürel farklılık ve benzerliklere duyarlılığı ve sosyal sorumluluk geliştirmeyi özendirilmelidir.

Sosyal bilgilerde öğrenme-öğretme zihinsel meydan okuma olduğunda daha etkilidir. Zihinsel meydan okuma aşağıdaki durumlar gerçekleştirildiğinde oluşur.

- Öğrencilerden öğretim amaçlarını hem bireysel hem de grup üyesi olarak kazanmaya çalışmaları beklenildiğinde.
- Öğretmen amaçların ciddiliği ve araştırma-inceleme konusunda model olduğunda ve öğrencilerin de nitelikleri hemen gösterebilmeleri için uygun öğretim stratejileri kullanıldığında.
- Öğretmenler, öğrencilerin düşüncelerine önem verdiği ve saygı duyduğunu gösterdiğinde ve öğrencilerin başkalarının görüşlerini belirtme ya da kanıtsız, mantıksız boş düşünceler yerine, bilgiye ve akıl yürütmeye dayalı görüşler oluşturmaları özendirildiğinde.

Sosyal bilgilerde öğrenme-öğretme aktif olduğunda daha etkilidir. Öğrenme-öğretmede aktiflik aşağıdaki durumlar gerçekleştirildiğinde oluşur.

- Öğretim sırasında öğrenci ve öğretmenler karar verme ve yansıtıcı düşünme sürecini işlettiklerinde.
- Öğrenciler bilgiyi aktif yapılandırma süreciyle edindiklerinde.
- Etkileşimsel tartışma, önemli sosyal konuların anlaşılabilmesi için gerekli anlam oluşturmaya kolaylaştırır.
- Öğretmenler öğrencilere bilgi sunma, model olma ve açıklama gibi öğretmen merkezli konulardan, öğrencilerin kendi kendilerine,

bağımsız öğrenciler olarak öğrenebilecekleri daha az yönlendiricili bir role kaymalıdırlar. Öğretmenler alanla ilgili bilgi ve becerileri kullanarak gerçek yaşam uygulamalarına dönük özgün etkinlikler sunmalıdırlar.

Bunların dışında sosyal bilgiler öğretiminde etkili sonuçlar alabilmek için teknolojinin ve yerel, tarihi, toplumsal kaynakların etkili kullanımı da gerekmektedir. Tüm bunların otantik öğrenme anlayışı çerçevesinde yapılması, bilgi, değer ve becerilerin eyleme dönüştürülmesini kolaylaştıracaktır.

Newmann ve Wehlage (1993) sınıfta otantik öğrenme-öğretmenin temel göstergelerini şu şekilde belirtmiştir.

- Üst düzey düşünme
- Derinliğine bilgi
- Okul dışındaki yaşamla ilişki
- İncelenen konuyla ilgili düşüncelerin etkileşimi ve tartışılması
- Öğrenci başarısı için sosyal destek

Etkili öğrenme-öğretme sürecinde sık kullanılan yaklaşımlardan birisini de Wiggins ve McTighe önermiştir. Tasarımlayarak anlama adı verilen bu yaklaşımda, anlamının altı yolu olarak şunlar belirtilmiştir.

- Öğrenilenlerin açıklaması
- Verilen bir dokümanın yorumlanması
- Bilginin gerçek yaşam durumlarına uygulanması
- Bir soruna farklı görüş açılarıyla yaklaşma
- Diğerleriyle empati kurma
- Kendi yetenekleri, ilgileri, güçlü yönleri ve vatandaşlık sorumlulukları hakkında bilgili olma ve onlar üzerinde yansıtıcı düşünme (Aktaran Seif, 2003).

Etkili sosyal bilgiler programları, amaç, içerik ve öğrenme-öğretme süreçleriyle tutarlı ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarını da içermelidir. NCSS'e (1992) göre sosyal bilgilerde ölçme ve değerlendirme, temel beceri ve olgusal bilgilerin ölçülmesi yerine, sosyal bilgilerin amaçlarıyla tutarlı, etkin vatandaşlık yeterlikleri ve temel sosyal anlayışın ölçülmesi ve değerlendirilmesine odaklanmalıdır. Birçok farklı kaynaktan yararlanılarak bilgi, düşünme becerileri, değerler, sosyal katılım gibi nitelikler mutlaka ölçülmelidir. Böyle bir ölçme ve değerlendirme sisteminin otantik bir yaklaşım içermesi doğal olarak bir zorunluluktur. Sosyal bilgiler programında otantik bir ölçme değerlendirme sürecinin temel standartları şunlar olabilir.

- **Bilginin organizasyonu.** Sosyal bilgilerde ölçme değerlendirme görevleri herhangi bir kavram, konu ya da sorunla ilgili bilgilerin organize edilmesi, açıklaması, yorumlanması, sentezlenmesi ve değerlendirilmesini içermelidir.
- **Seçenekler oluşturma.** Sosyal bilgilerde ölçme değerlendirme görevleri herhangi bir kavram, konu ya da sorunla ilgili alternatif çözüm yolları, stratejileri ve görüş açıları geliştirmeyi içermelidir.

- **Konu alanı içeriği.** Sosyal bilgilerde ölçme değerlendirme görevleri konu alanıyla ilgili temel kavram, ilke, düşünce ve kuramların anlaşıldığını ölçen etkinlikler içermelidir.
- **Konu alanı süreçleri.** Sosyal bilgilerde ölçme değerlendirme görevleri bir konuda araştırma-inceleme yöntem ve tekniklerinin kazanıldığını ölçen etkinlikler içermelidir.
- **Ayrıntılı yazılı iletişim.** Sosyal bilgilerde ölçme değerlendirme görevleri öğrencilerin anladıklarını, açıklamalarını, görüşlerini yazılı olarak sunma fırsatlarını içermelidir.
- **Sınıf dışı gerçek yaşam sorunlarıyla ilişki.** Sosyal bilgilerde ölçme değerlendirme görevleri öğrencilerin bir kavram, konu ya da sorunu sınıf dışındaki gerçek yaşam durumlarıyla ilişkilendirebilmesini içermelidir.
- **Okul dışındakilerle iletişim.** Sosyal bilgilerde ölçme değerlendirme görevleri öğrencilerin bilgilerini, performanslarını ya da eylemlerini öğretme, sınıf ve okul dışındakilerle iletişim kurmayı ya da onlarla paylaşmayı içermelidir (Michigan Department of Education, 1998).

Parker (2001) sosyal bilgiler eğitiminde etkili bir ölçme-değerlendirme boyutunun temel ilkelerinin şunlar olması gerektiğini belirtmiştir.

- Ölçme-değerlendirmenin temel amacı öğrenme-öğretmeyi geliştirmek olmalıdır.
- Ölçme-değerlendirme etkinlikleri etkin vatandaşlık yeterlikleriyle uyumlu olmalıdır.
- Etkili ölçme-değerlendirme, öğrencilerin derse ve etkinliklere katılımının niteliğini kapsamalıdır.
- Ölçme-değerlendirme öğretim sonunda yapılan bir etkinlik değil, öğrenme-öğretme sürecinin bütünleştirilmiş bir parçası olmalıdır.
- Ölçme ve değerlendirme öğrencilerin bilgi ve becerilerini gerçek yaşam durumlarına uygulayabilme fırsatı veren otantik etkinlikleri içermelidir.
- Ölçme-değerlendirme çok çeşitli kaynaklardan toplanan bilgileri içermelidir.

Kısaca otantik bir ölçme ve değerlendirme süreci gözlem, görüşme vb. informal teknikleri, çeşitli tür ve düzeyde performans görevlerini, öğrenci gelişim dosyalarını, öz ve akran değerlendirme etkinliklerini, çeşitli proje ödevlerini, üst düzey düşünme süreçlerinin ve toplumsal katılım becerilerinin ölçüldüğü yazılı ve projeleri içermelidir (Parker, 2001; NCSS, 1992).

Bir eğitim programının üst düzey standartlar gözetilerek hazırlanmış olması onun etkili bir şekilde uygulanması için yeterli değildir. Programla ilgili tüm boyutların

geliştirilmesi (Varış, 1988) ve içsel ve dışsal kaynaklarca desteklenmesi (Oliva, 2005) gerekir. Aşağıda sosyal bilgiler programının etkili bir şekilde uygulanabilmesi için gerekli destek kaynakları kısaca belirtilmiştir.

- Programla tutarlı etkili bir hizmet öncesi öğretmen eğitimi
- Programla ilgili herkes için (öğretmen, yönetici, denetici vb.) etkili bir hizmet içi eğitim
- Programla ilgili ders kitabı ve ilgili materyallerin hazırlanması
- Aile, komu oyu ve yönetim desteği
- Yeni eğilimler, ve uygulamanın değerlendirilmesi ışığında etkili bir program geliştirme sürecinin işletilmesi

Yeni Sosyal Bilgiler Programının Çağdaş Sosyal Bilgiler Program Standartları Bağlamında Değerlendirilmesi

Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanan ve 2005 yılında tüm Türkiye’de uygulamaya konulan sosyal bilgiler programı, uluslar arası literatür taranarak oluşturulan sosyal bilgiler program standartlarını ne derece karşılamaktadır? Bu soru, bir eğitim programının temel öğeleri olan amaç, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme boyutları açısından ayrı ayrı ele alınarak değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme daha çok yazılı bir doküman olarak sosyal bilgiler öğretim programının değerlendirilmesi olacaktır.

Amaçlar Açısından Yeni Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi

Sosyal bilgiler programında amaçlar iki boyutta ele alınmıştır. İlki programın genel amaçları, ikincisi ise ünite bazında belirtilen kazanımlardır. Programda toplam 17 genel amaç ifadesi yer almaktadır. Bu genel amaçları, çağdaş sosyal bilgiler anlayışını kapsamı açısından değerlendirdiğimizde; hem bilgi, beceri, değer-tutum, hem de sosyal bilgilerin dayandığı bilgi temelleri açısından yeterince kapsamlı olduğu görülmektedir. NCSS tarafından belirlenen tüm öğrenme alanlarını kapsayacak nitelikte amaç ifadesi bulunmaktadır. Bilgi, beceri, değer-tutum açısından bilgi lehine biraz dengesizlik olmasına karşın, 1988 sosyal bilgiler programıyla karşılaştırılamayacak ölçüde beceri ve değerlerle ilgili amaçları da içermektedir. Genel amaçları yerel, bölgesel, ulusal ve evrensel nitelikler açısından değerlendirdiğimizde, ulusal özelliklerin ağırlıklı olduğu görülmektedir. Ancak yeterince evrensel niteliklere de vurgu yapılmıştır.

Kazanımlar öğrenme alanlarıyla ilişkili olarak oluşturulan üniteler bazında ifade edilmiştir. Kazanımların ifade edilmesinde davranışa dönük olmayan bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu yaklaşım programın genel çerçevesini oluşturan yapılandırmacı yaklaşımla tutarlılık göstermektedir.

Kazanımlarla genel amaçlar arasında genel bir tutarlılık olmasına karşın, bu tutarlılığı daha sistematik bir şekilde sağlamak olasıdır. Öncelikle genel amaçların bilgi, beceri ve değer-tutum boyutlarında sınıflandırılarak, yedinci sınıf sonunda hangi özelliklerin kazanılması amaçlandığı daha net ve sistematik olarak belirtilebilir. Ayrıca

kazanımlar da aynı şekilde sınıflanarak hangi genel amaçla ilişkili olduğu belirtilebilir. Bir başka ifadeyle, ünite başlarında genel amaç olarak performans göstergeleri belirtilip, aşağıda da o performansla ilgili bilgi, beceri ve değerler ayrıntılı olarak belirtilebilir.

İçerik Açısından Yeni Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi

Sosyal bilgiler programında içeriğin iki temel boyutu bulunmaktadır. Bunlardan ilki öğrenme alanlarıdır. Bu öğrenme alanları sosyal bilgilerin bilgi temelini oluşturan bilim dallarını temsil etmektedir. Programdaki öğrenme alanları NCSS (1994) tarafından önerilen sosyal bilgiler program standartlarıyla uyumlu görülmektedir. NCSS tarafından önerilen 10 standardın dokuzu programa aynen alınmıştır. Bir tek vatandaşlık ideal ve uygulamaları yoktur. Aslında bu standart bilgiden çok vatandaşlık için gerekli eylem ve idealleri kapsamaktadır. Sosyal bilgilerin genel amacının etkin vatandaşlık olduğu düşünülürse, bu standardın programda yer almaması önemli bir eksiklik olarak görülebilir. Aslında her ne kadar, bu adla bir öğrenme alanı olmasa da, programda bu alanla ilgili kazanım ve etkinlikler bulunmaktadır. Bu alanın diğer tüm alanlar içinde yer alabileceği düşünülmüş olabilir.

Orijinalinde bireysel gelişim ve kimlik olarak adlandırılan ilk öğrenme alanı, programın hazırlık çalışmalarında aynı adla bulunmasına karşın, Talim ve Terbiye Kurulunda “birey ve toplum” olarak değişikliğe uğramıştır. Birey ve toplum öğrenme alanı bireyin toplum içindeki yerini çağrıştırmaktadır. Halbuki bu standart orijinalinde bireysel kimliğin gelişimine çeşitli faktörlerin etkisini içermektedir.

Programın içeriğinin ikinci boyutunu bilgi, beceri ve değerler oluşturmaktadır. Programda bilgi temel kavramlar olarak temsil edilmektedir. Her sınıf için kavramlar listelenmiş ve öğrenme düzeyleri de giriş, geliştirme ve pekiştirme düzeylerinde belirtilmiştir. Bilgi birbiriyle ilişkili üç temel boyuttan oluşmaktadır. Bunlar olgular, kavramlar ve genellemelerdir. Olgular çok fazla olduğundan programda belirtilmesi mümkün değildir. Ancak kavramlar arasındaki ilişkilerin açıklaması olan genellemelerin belirtilmesi sosyal bilgilerde daha derinliğine bütünsel bir kavrayış sağlayabilirdi. Seif (2003) sosyal bilgiler programının büyük düşünceler (genellemeler) dikkate alınarak tasarlanmasının, içeriğin derinlemesine anlaşılmasını kolaylaştıracağını belirtmektedir.

Programda kazandırılması hedeflenen temel kavram, beceri ve değerler kapsam olarak yeterince kapsamlıdır ve dünyanın çeşitli ülkelerinde okutulan sosyal bilgiler programlarının kapsamıyla uyumludur. Ancak daha önemli olan bu kavram, beceri ve değerlerin programda yer alması değil, onların okullarda ne derece geliştirildiğidir.

Öğrenme-Öğretme Süreci Açısından Yeni Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi

Programda genel anlayış olarak etkinlik temelli, öğrenci merkezli yapılandırmacı bir yaklaşım benimsendiği görülmektedir. Bilgi, beceri ve değerlerin öğrencilere doğrudan aktarılması yerine, etkinlikler aracılığıyla kazandırılması hedeflenmektedir. Ancak programın açıklamalar kısmında doğrudan verilecek beceri ve doğrudan verilecek değer ifadeleri programın yapılandırmacı anlayışıyla çelişmektedir. Programda kavram, beceri ve değerlerin öğretimiyle ilgili genel açıklamalar yapılmış ve

daha sonra örnek etkinlikler sunulmuştur. Yeri geldikçe etkinliklerde kullanılan bazı öğretim yöntemleriyle ilgili açıklamalar da konulmuştur.

Her bir etkinlikte dersin, sınıfın adı, süre, öğrenme alanı, ünite, temel beceriler, kazanımlar, materyaller, kaynaklar ve süreç verilmiştir. Burada dikkati çeken nokta, etkinliklerde sadece becerilerin belirtilmiş, kavram ve değerlerin belirtilmemiş olmasıdır. Ayrıca temel kavramların nasıl kazanılacağına ilişkin, kavram öğretimi yöntemleriyle uyumlu etkinlik örnekleri de yoktur. Aynı şey değerler için de geçerlidir. Öğretmenlerin programın başında belirtilen kavram öğretim yöntemleriyle ilgili açıklamalara dayanarak kavramları kazandıracağı varsayılmıştır. Ancak her bir kavramla ilgili örnek etkinlikler verilmedikçe bunun kazandırılması zor görünmektedir. Hatta yalnızca kavramları değil, onlar arasındaki ilişkilerden doğan genellemelerin de etkinliklerde verilmesi ve süreç olarak nasıl kazandırılması gerektiği belirtilmelidir. Çünkü öğrenciler etkinlikleri eğlence olarak görebilir. Her bir etkinliğin sonunda ulaşılan düşünce, genelleme ya da değerler vurgulanmalıdır.

NCSS (1992) tarafından sosyal bilgilerde etkili öğrenme – öğretme ilkeleri açısından yeni sosyal bilgiler programını değerlendirdiğimizde şunları söylemek olasıdır: Öncelikle öğrenme – sürecinin öğretim sırasında gözlenerek değerlendirilmesi daha uygun olacaktır. Burada programda belirtilen etkinlikler çerçevesinde bir değerlendirme yapılmıştır.

Sosyal bilgiler programında sunulan etkinlikler öğrenci merkezli ve yaşamın içinden seçilmiş konulardır. Ancak öğrenmelerin anlamlı olabilmesi temel kavramların anlaşılmasına ve bu kavramlar arasındaki ilişkilerin kurulmasına bağlıdır. Kavramların nasıl kazanılacağı ve aralarında nasıl ilişki kurulacağı etkinliklerde ayrıntılı olarak belirtilmemiştir.

Programda genel çerçeve olarak disiplinler arası bir yaklaşım benimsenmiştir. Ancak etkinlikler bazında bütünlüğün tam sağlanamadığı görülmektedir.

Sosyal bilgiler öğretimi değer temelli olduğunda etkilidir. Değerler her ne kadar programın genel yapısı içinde belirtilmişse de, etkinliklerde hangi değerın nasıl kazandırılacağı açık ve net değildir. Aslında değer, tüm etkinliklerin bir parçası olmalıdır. Bir başka deyişle, değerler ayrı bir etkinlikten ziyade, her etkinlikte ilgili değerler vurgulanmalıdır.

Sosyal bilgiler öğretimi meydan okuyucu olduğunda etkilidir. Etkinliklerin ne derecede meydan okuyucu olduğu elbette öğrenci düzeyine göre değişir. Bu nedenle öğretmenlerin öğrenci düzeylerini zorlayacak etkinlikler sunması gerekir. Bunun için de öğretmenlerin etkinlikleri öğrenci düzeylerini göz önüne alarak yeniden düzenlemesi gerekir. Ayrıca etkinliklerin meydan okuyuculuğu değerlendirme sürecinin de bir parçası olmalıdır. Ancak, değerlendirme etkinliklerinin niteliği programda çok ayrıntılı belirtilmemiştir.

Sosyal bilgiler öğretiminde öğrenme – öğretme süreci aktif olduğunda etkilidir. Öğretimin aktifliğini değerlendirmek için yazılı programa bakmak yetersizdir. Sunulan örnek etkinliklerde öğrenci aktifliğinin özendirildiği görülmektedir. Ancak bu konuda karar vermek için uygulamanın değerlendirilmesi gerekmektedir.

Değerlendirme Süreci Açısından Yeni Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi

Programda genel yaklaşıma uygun olarak, otantik değerlendirme yaklaşımının benimsendiği görülmektedir. Değerlendirme boyutuyla ilgili açıklamalar iki düzeyde belirtilmiştir. Birincisi, sosyal bilgiler eğitiminde genel olarak ölçme ve değerlendirme yaklaşımı programın başında açıklanmış, özellikle otantik değerlendirme yöntem ve teknikleri örneklendirilmiştir. İkinci düzeyde ise, programın genel çerçevesinin açıklandığı kısımda her bir üniteyle ilgili olarak açıklamalar bölümünde ölçme-değerlendirme teknikleri önerilmiştir. Ancak bu öneriler sadece tekniklerin adı belirtilerek yapılmıştır. Örneğin, dördüncü sınıfın ilk ünitesi olan “Kendimi Tanıyorum” ünitesinde, “bu ünite gözlem, öz değerlendirme formu, açık uçlu sorular kullanılarak değerlendirme yapılabilir” (Kıroğlu, 2006, s.602) denilmektedir. Halbuki her bir ünite hangi performans görevlerinin, projelerin verilebileceği, bunların niteliklerinin daha ayrıntılı belirlenmesi yararlı olacaktır. Öğretmenlerin otantik ölçme-değerlendirme konusunda çok yeterli olmadıkları düşünülürse, daha ayrıntılı ölçme-değerlendirme etkinliklerinin gereği anlaşılabilecektir. Aykaç ve Başar’ın (2005) değerlendirmelerinde de, öğretmenler programla ilgili en büyük sıkıntının değerlendirme boyutunda yaşandığını belirtmişlerdir. Ayrıca bu konudaki bilgilerinin de yetersizliğini vurgulamışlardır.

Programla İlgili Destek Açısından Yeni Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi

Programın başarıyla uygulanabilmesi, içsel ve dışsal birçok kaynağın desteğini gerektirmektedir. Öncelikle hizmet öncesi öğretmen eğitiminin programların temel yaklaşımıyla uyumlu bir şekilde yapılması gerekmektedir. Her ne kadar Milli Eğitim Bakanlığı eğitim fakültelerinden çağırıldıkları ilgili öğretim elemanlarıyla kısa süreli de olsa paylaşımlar yapmışsa da, ülkemizde hizmet öncesi öğretmen eğitiminin yapılandırmacı bir yaklaşımla yapıldığını söylemek zordur. Bunun için öğretim derslerinde yapılandırmacı yaklaşımı anlatmak yetmez. Tüm derslerde bu yaklaşım temel alınarak öğrenme-öğretme yaşantıları sunmak gerekir.

Programla ilgili verilen hizmet içi eğitimlerin de yeterli olduğunu söylemek zordur. Aykaç ve Başar’ın (2005) ve Canerik’in (2005) araştırma sonuçları da bu yargıyı desteklemektedir.

Programın etkin bir şekilde uygulanabilmesi için gerekli materyal ve kitapların da geliştirilme zorunluluğu vardır. Milli Eğitim Bakanlığı ders kitapları yönergesini değiştirmiş ve programa uygun yeni ders kitapları basılmaya başlanmıştır. Ancak, bakanlığın ilköğretimde tüm ders kitaplarını parasız dağıtması nitelikli kitap geliştirme sürecinde rekabeti olumsuz etkilemekte ve okulların daha iyi kitapları seçmesini engellemektedir. Okullar arasında fiziki koşullar ve diğer materyaller açısından farklılıkların derin olması da programın uygulanmasında engel oluşturmaktadır.

Programla ilgili veli ve kamuoyu desteği konusunda da farklı görüşler vardır. Programı ve temel anlayışını olumlu bulanlar yanında olumsuz bulanlar da vardır. Hatta velinin biri, okulda çocuğuna hiçbir şey öğretilmediği ve çok masraf gerektirdiği gerekçeleriyle programın yürürlükten kaldırılması için yargıya bile başvurmuştur. Genel kamuoyu ile birlikte eğitim bilimciler arasında da farklı düşünceler mevcuttur.

Sonuç

Yeni sosyal bilgiler programı anlayış olarak çağdaş sosyal bilgiler kavramını genel özellikleriyle yansıtmaktadır. Programın içeriği disiplinler arası bir yaklaşımla ele alınmış ve NCSS tarafından önerilen program standartlarını büyük ölçüde taşımaktadır. Ancak ayrıntılarda bazı önemli sorunların olduğu da bir gerçektir. Kazanımların ifade edilmesinde amaç yazım kurallarına tam dikkat edilmemiştir. Ayrıca kazanımları bilgi, beceri ve değer-tutum boyutlarında daha sistematik olarak düzenlemek ve genel amaçlarla ilişkilendirmek olasıdır. Programda kavram, beceri ve değer boyutlarında listelenen içeriğin önerilen etkinliklerle nasıl kazandırılacağı açık ve net değildir. Ayrıca kavram öğretimi ilkeleri doğrultusunda hazırlanan etkinliklere de rastlanılmamıştır. Yazılı programın değerlendirilmesi sonucunda ortaya çıkan diğer bir sonuç ta, her bir üniteye otantik değerlendirme etkinliklerinin nasıl yapılacağının net olmamasıdır. Her ne kadar programın başında sürece dayalı otantik ölçme ve değerlendirme yöntem ve teknikleri tanıtılmışsa da, ünitelerde bunların nasıl uygulanacağı belirsizdir.

Aslında programın hazırlanma sürecinin, hazırlanan yazılı programın ve uygulamanın ayrı ayrı değerlendirilmesinde yarar vardır. Buradaki değerlendirme yalnızca yazılı programın çağdaş sosyal bilgiler anlayışlı ışığında değerlendirilmesini içermektedir. Bir program için en önemli desteklerden birisi, onu geliştirmek için sistematik bir program geliştirme sürecinin işletilmesidir. Çünkü hiçbir program mükemmel değildir ve geliştirilmeye muhtaçtır. Ayrıca gerçek program, yazılı olan metinden çok uygulamadaki işleyen programdır. Bu nedenle sosyal bilgiler programının uygulama sonuçlarının değerlendirilmesi daha da çok önem taşımaktadır.

KAYNAKLAR

- Alberta, Canada Social Studies Curriculum (2005).
http://www.education.gov.ab.ca/k_12/curriculum/bySubject/social/default.asp
adresinden 5. 02. 2007 tarihinde alınmıştır.
- Aykaç, N. & Başar, E. (2005). İlköğretim sosyal bilgiler dersi eğitim programının değerlendirilmesi. *Eğitimde yansımalar VIII. Yeni ilköğretim programlarını değerlendirme sempozyumu (14-16 Kasım 2005 Kayseri)*. Ankara: Sim Matbaası.
- Canerik, H. (2005). Sosyal bilgiler programı ve öğretimi. *İlköğretim sosyal bilgiler dersi eğitim programının değerlendirilmesi. Eğitimde yansımalar VIII. Yeni ilköğretim programlarını değerlendirme sempozyumu (14-16 Kasım 2005 Kayseri)*. Ankara: Sim Matbaası.
- Hertzberg, H. W. (1981). *Social studies reform 1880-1980*. Boulder: Social Science Education Consortium, Inc.
- Barr, R. D. ; Barth, S. L. & Shermis, S. S. (1977). *Defining the social studies*. Bulletin 51. Washington DC.: National Council for the Social Studies.
- Doğanay, A. (2004). Sosyal bilgiler eğitiminin genel amaçları ne olmalıdır? *Tebliğler: I. Sosyal bilimler eğitimi kongresi. (15-17 Mayıs 2003 İzmir)*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- History-social science framework for Californis Public Schools (2005).
http://www.tki.org.nz/t/socialscience/curriculum/index_e.php adresinden 6. 02. 2007 tarihinde alınmıştır.
- Kıroğlu, K. (Editör). (2006). *Yeni ilköğretim programları*. Ankara: PegemA Yayınları.
- Michigan Department of Education (1998). Authentic assessment of social studies.
http://www.michigan.gov/documents/MI_Auth_12350_7.AssmtMan.pdf
adresinden 06.02 . 2007 tarihinde alınmıştır.
- Moroz, W. & Reynolds, P. (2000). *Teaching and learning in primary society & environment*. Western Australia: Mastec Publication.
- Newmann, F. M. & Wehlage, G. G. (1993). Five standards of authentic instruction. *Educational Leadership*, 50(7), 8-12.
- NCSS (1993 January;February). *The Social Studies Professional*. Washington DC: National Council for the Social Studies.
- NCSS (1994). *Curriculum standards for social studies: Expectations of excellence*. Washington DC: National Council for the Social Studies.
- NCSS (1992). *A vision of powerful teaching and learning in the social studies. Building social understanding and civic efficacy. Position statement*. Washington DC: : National Council for the Social Studies.

- Louisiana Council for the Social Studies (1993). *The Status of social studies in Louisiana schools*. ERIC document no: ED 369710.
- Parker, W. C. (2001). *Social studies in elementary education*. Eleventh edition. Upper Saddle River, New Jersey: Merrill Prentice Hall.
- Parker, W. C. & Jarolimek, J. (2005). *A sampler of curriculum standarts for social studies. Expectations of excellence*. NCSS. Upper Saddle River, New Jersey: Merrill Prentice Hall.
- Oliva, P. F. (2005). *Developing the curriculum*. Sixth edition. Boston: Pearson Education, Inc.
- Seif, Elliott (2003). Social studies revivede. *Educational Leadership*, 61(4), 54-60.
- Social Studies in the New Zealand Curriculum (1997).
http://www.tki.org.nz/t/socialscience/curriculum/index_e.php adresinden 6. 02. 2007 tarihinde alınmıştır.
- Varış, F. (1988). *Eğitimde program geliştirme: Teori ve teknikler*. Dördüncü baskı. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları.